

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони
здоров'я України
17 листопада 2023 року № 1976

Порядок дій роботодавців у разі виявлення небезпеки впливу на працівників хімічних речовин та біологічних агентів

I. Загальні положення

1. Метою цього Порядку є захист працівників від загрози для їх безпеки і здоров'я, наявної, або такої, що може виникнути під впливом хімічних речовин та біологічних агентів, наявних на робочому місці, або таких, що можуть виникнути в процесі роботи з хімічними речовинами та біологічними агентами.

2. Для цілей цього Порядку терміни вживаються у значеннях, наведених у Положенні про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 1995 року № 420, Порядку проведення оцінки ризиків, пов'язаних із впливом небезпечних хімічних речовин та Граничних біологічних величин хімічних речовин, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03 січня 2023 року № 8, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 18 січня 2023 року за № 112/39168, № 113/39169, Порядку оцінки рівня небезпеки впливу біологічних агентів на працівників та Єдиного переліку біологічних агентів, які становлять або можуть становити небезпеку для здоров'я людини, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2023 року № 365, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 4 квітня 2023 року за №№ 652/39708, 653/39709, Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 08 квітня 2014 року № 248, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 06 травня 2014 року за № 472/25249, та інших нормативно-правових актів.

II. Дії роботодавців у разі виявлення небезпеки впливу на працівників хімічних речовин та біологічних агентів

1. Роботодавець відповідно до вимог статті 5 Закону України «Про охорону праці» інформує працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів згідно з результатами атестації робочого місця працівника та про можливі наслідки їх впливу на здоров'я, які відображені в Kartі умов праці.

2. При оцінці факторів, що спричиняють ризик для здоров'я та життя працівників, роботодавець повинен вжити заходів щодо запобігання ураженню або негативному впливу хімічних речовин та біологічних агентів на працівників.

За їх наявності він повинен оцінити ступінь ризику, обумовлений наявністю зазначених хімічних речовин та біологічних агентів, з урахуванням положень, визначених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03 січня 2023 року № 8 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків, пов'язаних із впливом небезпечних хімічних речовин та Граничних біологічних величин хімічних речовин», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 січня 2023 року за № 112/39168, № 113/39169, та наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22 лютого 2023 року № 365 «Про затвердження Порядку оцінки рівня небезпеки впливу біологічних агентів на працівників та Єдиного переліку біологічних агентів, які становлять або можуть становити небезпеку для здоров'я людини», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 4 квітня 2023 року за №№ 652/39708, 653/39709.

3. Якщо технічно неможливо замінити хімічні речовини та біологічні агенти на ті, що мають менший клас небезпеки для життя та здоров'я працівника або змінити технологічний процес, який за умов використання є більш безпечним для здоров'я та життя, роботодавець повинен забезпечити, щоб відповідні речовини, якщо це технічно можливо, виготовлялися та використовувалися в закритій системі.

4. Якщо закрита система технічно неможлива, роботодавець повинен забезпечити зниження рівня впливу на працівників хімічних речовин та біологічних агентів до мінімального технічно можливого рівня, в тому числі шляхом використання засобів індивідуального та колективного захисту, зменшення часу контакту з небезпечними речовинами.

5. Рівень впливу не повинен перевищувати норм, встановлених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 липня 2020 року №1596 «Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі робочої зони», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 року за № 741/35024.

6. При використанні хімічних речовин та біологічних агентів та/або при їх утворенні під час виробничого процесу роботодавець повинен забезпечити:

1) задіяння в технологічному процесі мінімальної кількості працівників, які зазнають або можуть зазнати впливу дії хімічних речовин та біологічних агентів;

2) розробку виробничих процесів та заходів інженерного контролю (автоматизація та механізація виробничих процесів, дистанційне керування) таким чином, щоб запобігти або мінімізувати дію відповідних речовин на робочому місці;

3) видалення хімічних речовин та біологічних агентів в джерелі їх виникнення через систему локальної та загальної вентиляції (з очисткою викидів), при чому всі такі методи мають відповідати вимогам Гігієнічних регламентів гранично допустимої концентрації хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 січня 2020 року № 52, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 10 лютого 2020 року за № 156/34439;

4) лабораторний контроль та проведення лабораторно-інструментальних досліджень на вміст хімічних речовин та біологічних агентів в повітрі робочої зони та атмосферного повітря проводяться лабораторією, акредитованою на відповідність вимогам стандарту ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT)» та/або стандарту ДСТУ ISO 10012:2005 «Системи керування вимірюванням. Вимоги до процесів вимірювання та вимірювального обладнання (ISO 10012:2003, IDT)» та/або атестованою на проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу відповідно до Порядку атестації лабораторій на проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України 29 травня 2018 року № 784/1012, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2018 року за № 905/32357 (далі – лабораторія), в строки, передбачені колективним договором, але не рідше ніж один раз на п'ять років;

5) використання засобів індивідуального захисту відповідно до Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України 29 листопада 2018 року № 1804, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2018 року за № 1494/32946;

6) проведення щозмінних гігієнічних заходів з утримання робочого місця із застосуванням засобів знешкодження, дезактивації, нейтралізації тощо;

7) маркування (позначення) ділянок де використовуються, виділяються в повітря робочої зони та зберігаються хімічні речовини та біологічні агенти та використання відповідних знаків попередження небезпеки, включаючи у тому числі знаки про заборону куріння в місцях, де працівники зазнають або можуть зазнати впливу дії хімічних речовин та біологічних агентів;

8) маркування тари для зберігання хімічних речовин та біологічних агентів;

9) розробку та впровадження планів-заходів по безпечному зберіганню, поводженню та транспортуванню хімічних речовин та біологічних агентів та безпечного збирання, зберігання та знищення (утилізації) відходів після їхнього використання, в тому числі тари та/або упакування.

7. При виконанні робіт, які можуть спричинити ризик забруднення або ураження хімічними речовинами та біологічними агентами, роботодавець зобов'язаний вжити відповідних заходів для забезпечення того, щоб працівники:

не вживали їжу, напої та тютюнові вироби на тих робочих ділянках, де існує ризик забруднення хімічними речовинами та біологічними агентами;

були забезпечені спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту;

були забезпечені санітарно-побутовими та спеціальними приміщеннями для роздільного зберігання робочого або захисного одягу та особистих речей повсякденного користування.

Догляд та обслуговування засобів індивідуального захисту здійснюються із застосуванням мийних та дезінфекційних засобів відповідно до Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 29 листопада 2018 року № 1804, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2018 року за № 1494/32946.

8. Роботодавець забезпечує навчання та перевірку знань працівників з безпечного виконання робіт та запобіжних заходів, необхідних для убезпечення себе і інших працівників, відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 року за № 231/10511, зокрема щодо вміння надавати домедичну допомогу у разі травмування працівників або при настанні гострих професійних отруень та навички профілактики хронічних професійних захворювань.

9. Роботодавець зобов'язаний перевірити наявність на майданчику для розвантаження хімічних реагентів води в ваннах самопомоги (при необхідності заповнити їх) та працездатність аварійного душу, а також

встановити на робочому місці розчини для нейтралізації шкідливих речовин, при попаданні їх в очі та на шкіру і нейтралізуючі речовини при розливах реагентів.

III. Безпека та здоров'я працівників

1. Роботодавець організовує та забезпечує функціонування системи управління безпекою та здоров'ям працівників на роботі.

Система управління безпекою та здоров'ям працівників на роботі охоплює: організаційну структуру, діяльність з управління професійними ризиками, обов'язки, процедури, процеси та ресурси, які спрямовані на створення безпечних умов праці для працівників та збереження їх здоров'я.

2. Для певних видів діяльності, таких як технічне обслуговування обладнання, ремонтні роботи, для яких існує потенційний ризик негативного впливу хімічних речовин та біологічних агентів, роботодавець визначає та впроваджує заходи направлені на зведення до мінімуму тривалості негативного впливу відповідних речовин та забезпечення захисту даної категорії працівників, поки вони задіяні в таких видах робіт, через зменшення часу їхнього знаходження в зоні впливу відповідних речовин. Роботодавець проводить узгоджувальні консультації з фахівцями, що забезпечують функціонування системи управління безпекою та здоров'ям працівників на роботі та лікарем-профпатологом щодо періодів часу мінімального перебування даного контингенту персоналу в зоні дії хімічних речовин та біологічних агентів.

3. Роботодавець забезпечує проведення попередніх, періодичних та позачергових медичних оглядів працівників відповідно до Закону України «Про охорону праці» відповідно до Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113.

4. Якщо під час медичного огляду виявлено захворювання або погіршення стану здоров'я окремого працівника, викликане впливом хімічних речовин та біологічних агентів або перевищенням гранично допустимої концентрації на робочому місці, роботодавець на підставі висновків медичного огляду повинен на робочому місці:

організувати виконання рекомендацій медичного працівника по створенню безпечних умов праці згідно з висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я;

вжити заходів, спрямованих на усунення або зменшення небезпеки, включаючи переведення працівника на альтернативне робоче місце, де відсутня небезпека повторного впливу шкідливої хімічної речовини та біологічних агентів;

організувати медичні обстеження всіх працівників, що піддавалися впливу шкідливої хімічної речовини та біологічних агентів;

організувати проведення розслідування професійного захворювання відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 337.

Перелік професійних захворювань, які можуть виникати внаслідок впливу хімічних речовин та біологічних агентів, викладено у розділах I, V Переліку професійних захворювань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2000 року № 1662.

5. Записи про результати медичних оглядів працівників і про концентрацію хімічних речовин та біологічних агентів на робочих місцях, у тому числі і в разі ліквідації підприємства, підлягають зберіганню відповідно до Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів, та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 року № 578/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 квітня 2012 року за № 571/20884.

**Директор Департаменту
громадського здоров'я**

Олексій ДАНИЛЕНКО